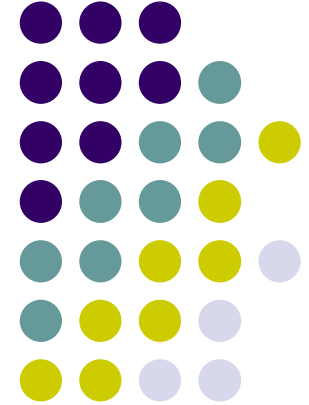

**Vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin
təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə
məşğul olan sahibkarlıq subyektlərinin
(avtoservislərin) qarşılaşdıqları inzibati
baryerlərin aşkara çıxarılması**

*Qalib Toğrul,
İqtisadi
Tədqiqatlar
Mərkəzi
Bakı, 6 may 2015*

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

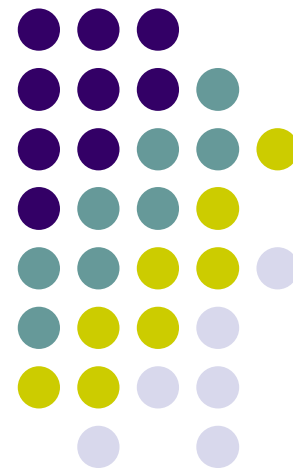
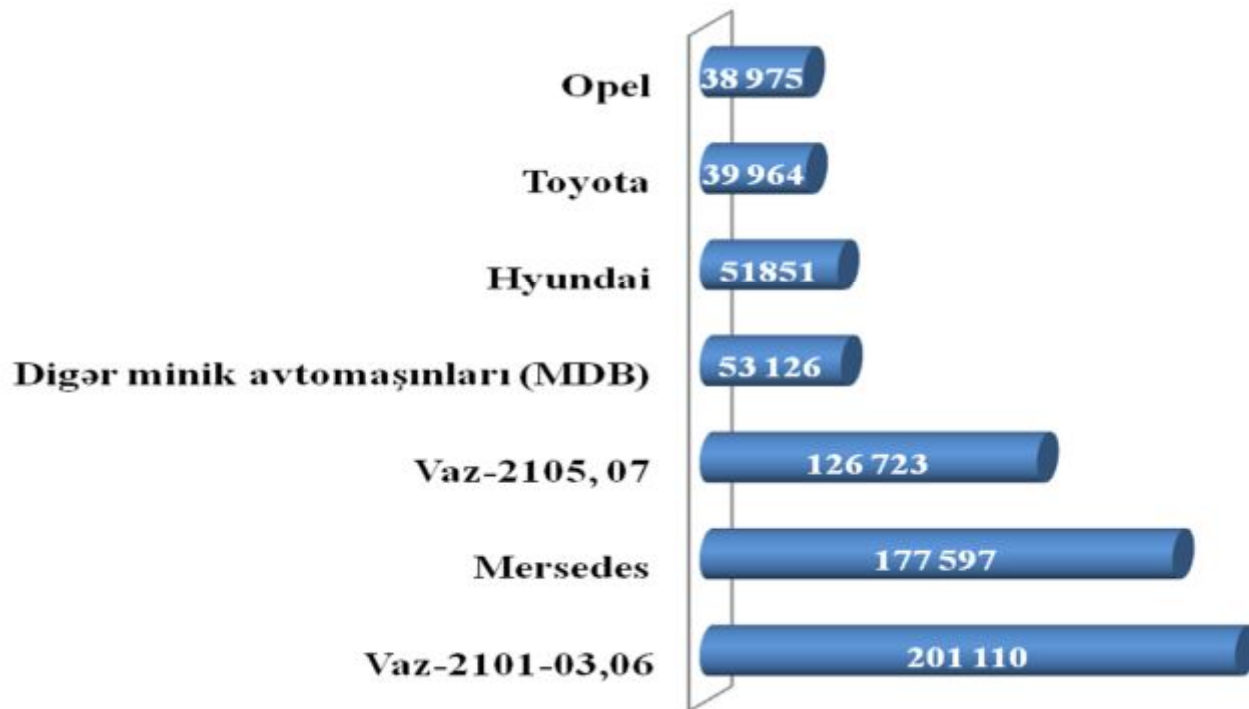

Economic Research Center

“Azərbaycanda Kiçik Sahibkarlığın
İnkişafına Dəstək” layihəsi

Diaqram 1. Əsas minik avtomobillərinin sayı, ədədlə

Rəsmi statistik məlumatlara görə, Azərbaycanda 2013-cü ilin əvvəlinə nəqliyyat vasitələrinin sayı **1 232 678 olub**. Onun **1,048,806-nı** (85.1%-ni) minik avtomobilləri təşkil edib.

Digər bir statistik göstəriciyə, Daxili İşlər Nazirliyinin (DİN) məlumatına görə, 2013-cü ilin sonuna bu rəqəm **1.245.677** vahid olub.

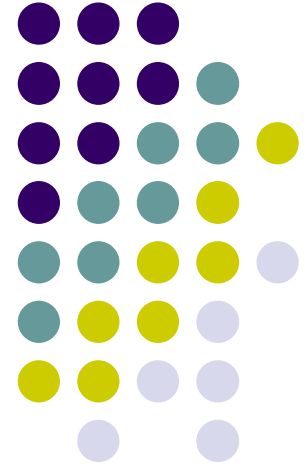
2013-cü ilin əvvəlinə hər 1000 nəfərə düşən minik avtomobillərinin sayı **112** ədəd olub. Hər 100 ailəyə düşən şəxsi minik avtomobillərinin sayı isə **50** ədəd təşkil edib.

Vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektləri haqda məlumat

Rayon (şəhər)	2013								
	Cəmi			O cümlədən					
	Subyektlərin sayı, vahid	İşçilərin sayı, nəfər	Xidmətin (işin) həcmi, min manat	Fiziki şəxslər			Hüquqi şəxslər		
Subyektlərin sayı, vahid				İşçilərin sayı, nəfər	Xidmətin (işin) həcmi, min manat	Subyektlərin sayı, vahid	İşçilərin sayı, nəfər	Xidmətin (işin) həcmi, min manat	
Bakı ş.	2 031	8 062	53 753,0	1 933	6 572	44 717,4	98	1 490	9 035,6
Abşeron iqtisadi rayonu	764	2 546	25 098,3	742	2 278	24 949,8	22	268	148,5
Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu	1 257	2 960	48 850,8	1 240	2 827	48 780,4	17	133	70,4
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	748	1 452	24 084,8	740	1 406	24 002,0	8	46	82,8
Lənkəran iqtisadi rayonu	420,0	861,7	22 236,4	413	785	21 980,4	7	77	256,0
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	461,0	911,3	4 716,9	457	868	4 654,3	4	43	62,6
Aran iqtisadi rayonu	1 508,0	3 041,5	49 516,4	1 475	2 803	48 161,8	33	239	1 354,6
Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu	93	181	1 895,1	89	169	1 691,6	4	12	203,5
Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dağlıq-Şirvan iqtisadi rayonu	329	633	12 462,7	328	623	12 443,4	1	10	19,3
Naxçıvan MR	161	313	10 733,2	158	300	10 693,9	3	13	39,3
Ölkə üzrə-cəmi	7 772	20 962	253 347,7	7 575	18 631	242 075,1	197	2 331	11 272,6

Avtoservislərin fəaliyyətini tənzimləyən qanunverici aktlar

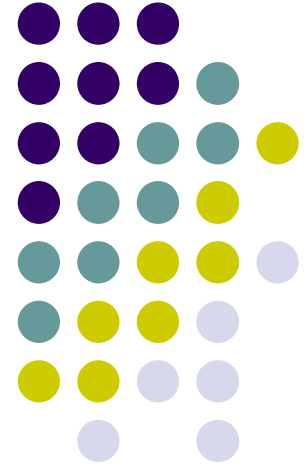
- “Avtomobil nəqliyyatı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu;
- “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu;
- “Nəqliyyat vasitələrinə və onların qoşqularına dövlət texniki baxışının keçirilməsi qaydaları haqqında»;
- “Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərilməsi haqqında”;
- “Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir sahələri haqqında”
- “Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları haqqında” Nümunəvi Əsasnamələr.

Avtoservislərin fəaliyyətə başlamasına rəyin (icazənin) verilməsi

“Avtomobil nəqliyyatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 6.5-ci maddəsində yazılır ki, avtomobil nəqliyyatının infrastruktur obyektlərinin, o cümlədən avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyalarının yerləşdirilməsi yaxud yenidən qurulması sərnişin və yük axınının həcminə, həmçinin nəqliyyat xidmətləri istehlakçıların tələbatına uyğun olaraq, **Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanının rəyi nəzərə alınmaqla qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.** Burada müvafiq icra hakimiyyəti funksiyasını Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat Nazirliyi (NN) həyata keçirir. (Qanun 1 aprel 2008-ci ildə qəbul olunub).

“Avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyalarının fəaliyyəti ilə bağlı Standartlaşdırma Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Agentliyinin (SMPDA) 15.05.2007-ci il tarixli, 060 nömrəli Əmri ilə təsdiq edilmiş “Avtomobil nəqliyyatı vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları və sahələri” sahə standartlarının 5.1-ci bəndinə əsasən, təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları və texniki-təmir sahələri yeni yaradıldıqda, genişləndirildikdə və ya rekonstruksiya edildikdə onların **texnoloji layihə sənədləri NN-nin müvafiq struktur bölməsi – Dövlət Avtomobil Nəqliyyatı Xidməti (DANX) ilə razılaşdırılmalıdır.**”

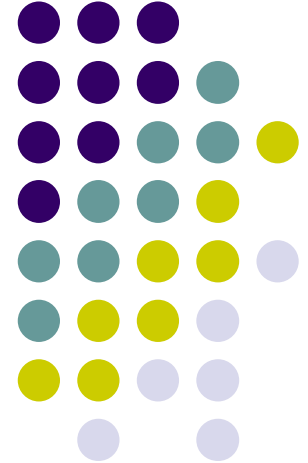

Avtoservislərin fəaliyyətə başlamasına rəyin (icazənin) verilməsi (davamı)

“Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat Nazirliyinin Dövlət Avtomobil Nəqliyyatı Xidməti haqqında” Əsasnamənin (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2011-ci il 20 iyul tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir) “Xidmətin vəzifələri” fəslinin 9.17-ci maddəsində yazılır:

“Avtomobil nəqliyyatı infrastrukturu obyektlərinin, o cümlədən avtovağzalların (avtostansiyaların), dayanacaq məntəqələrinin, avtomobil duracaqlarının, terminalların və digər qurğuların, **habelə avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki təmir stansiyalarının**, yanacaq doldurma məntəqələrinin yerləşdirilməsinə, yaxud yenidən qurulmasına müəyyən olunmuş qaydada rəy bildirmək”.

Rəyin verilməsi ödənişsizdir.

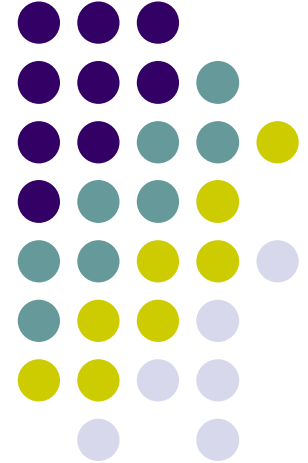

Avtoservislərin fəaliyyətinə nəzarətin həyata keçirilməsi

“Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat Nazirliyinin Dövlət Avtomobil Nəqliyyatı Xidməti haqqında” Əsasnamədə göstərilir ki, Xidmət **avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki təmir sahələrinin**, stansiyalarının fəaliyyətinin avtomobil nəqliyyatı və yol hərəkəti haqqında qanunvericilikdə müəyyən olunmuş tələblərə uyğunluğunu səlahiyyəti daxilində yoxlamaq vəzifəsini həyata keçirir. **Maddə 9.18**

~~“Avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir sahələrində və texniki-təmir stansiyalarında normativ hüquqi aktların tələblərinə riayət edilməsinə nəzarət Qaydaları”~~

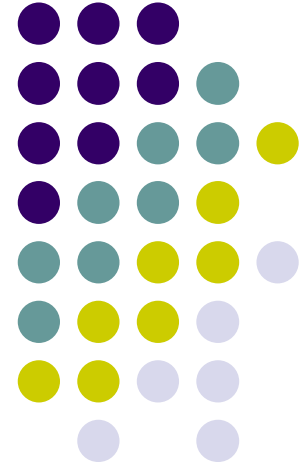
03 avqust 2007-ci il tarixli daxili qayda

Avtoservislərlə bağlı kassa aparatı güzəşti

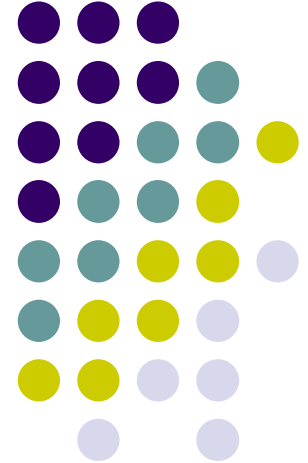
Vergi Məcəlləsində avtomobillərə texniki xidmətlə bağlı xüsusi hal nəzərdə tutulub. Belə ki, VM-nin 16-cı maddəsində (**Vergi ödəyicisinin vəzifələri**) nağd pul əməliyyatlarının kassa aparatları ilə həyata keçirilməsinə güzəşt tətbiq edilən fəaliyyət sahələri təsbit olunub.

Onların içərisində “Nəqliyyat vasitələrinə texniki və digər xidmətlər” (**Maddə 16.1.8.27.5.**) də var. Lakin o halda avtoservislərə kassa aparatlarından istifadə olunmaması uyğun görülür ki, işçilərin sayı 2 nəfərdən çox olmasın. Əgər avtoservislərdə işçilərin sayı 2 nəfərdən çox olarsa, onlar mütləq kassa aparatlarından istifadə etməlidirlər.

Avtoservislərlə bağlı dövlət standartları

- AZS STB 960-2013. Nəqliyyat vasitələrinə texniki xidmət və təmir. Ümumi təhlükəsizlik tələbləri;
- AZS STB 1175-2013. “Avtoservis müəssisələrində nəqliyyat vasitələrinə xidmətlər. Xidmət qaydaları”;
- “Avtomobil nəqliyyatı vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları və sahələri” sahə standartları

Tapıntılar

Bəzi avtoservislərin müasir qanunvericiliyin tələblərinə uyğun formalaşdırılmaması və fəaliyyət göstərməməsi.

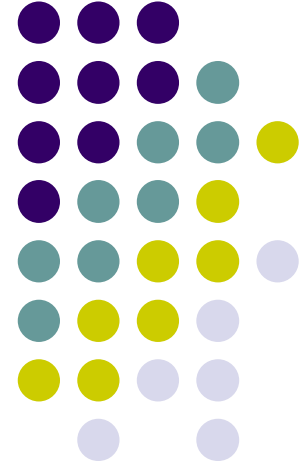
Sorğu nəticəsində məlum olub ki, sorğuya cəlb olunmuş avtoservislərin 41.7%-i sahibkarlıq subyekti kimi vergi qeydiyyatından keçməyib, NN-dən razılıq rəyi almayıb, dövlət büdcəsinə və Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna (DSMF) heç bir vergi ödəmir.

Avtoservislərdə çalışanların bu sahə ilə bağlı dövlət standartlarından xəbərsiz olması.

Sorğuya cəlb olunmuş avtoservislərdə çalışanların hamısı dövlət standartları ilə bağlı məlumsuz olduqlarını, bu barədə hər hansı rəsmi qurumun onları məlumatlandırmadıklarını bildiriblər.

Avtoservislərdə çalışanların əksəriyyətinin heç bir sənət, peşə tədrisi müəssisəsində təhsil almaması, mütəmadi olaraq təkmilləşdirmə kursu keçməməsi.

Sorğuya cəlb edilmiş ustaların demək olar ki, hamısı sənəti hansısa ustanın yanında şagird durmaqla öyrəndiyini etiraf edib. Onların 75%-i son 3 ildə heç bir təkmilləşmə kursu keçmədiyini, 16.7%-i bu məqsədlə müvafiq ədəbiyyatlar müətlə etdiyini, 8.3%-i isə texniki peşə məktəblərində kurs keçdiyini bildirib.

Tapıntılar (davamı)

Texniki-peşə təhsili verən tədris müəssisələrinin maddi-texniki bazasının həddən artıq köhnəlməsi, usta müəllimlərin təkmilləşdirmə kursuna cəlb olunmaması.

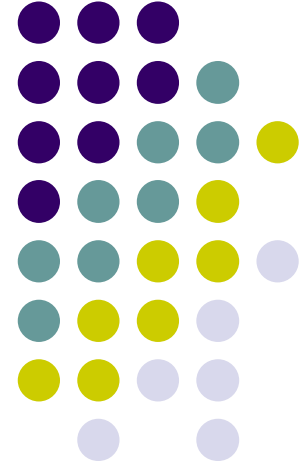
Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən 100-dən artıq peşə təhsili müəssisələrinin texniki bazası sovet dönəmindən sonra ya yenilənməyib, ya da çox cüzi yenilənmə həyata keçirilib. Eyni zamanda, sənət müəllimləri köhnə üsullarla köhnə ədəbiyyatlardan tədris verməyi davam etdirirlər. Texniki-peşə məktəb və liseylərində yalnız köhnə sovet avtomobillərinin təmiri öyrədilir. Ayda 150 manat əmək haqqı alan usta müəllimlərin hər hansı təkmilləşdirmə kurslarına cəlb olunması həyata keçirilmir.

Avtoservislərin əksəriyyətində onların fəaliyyətinə inzibati maneələr yaradılır.

Sorğuya cəlb olunmuş avtoservislərin 83.3%-də onların fəaliyyətinə vergi orqanları, polis və NN-nin müfəttişləri tərəfindən inzibati maneələrin yaradıldığını bildiriblər.

İşçilərlə əmək müqavilələrinin bağlanmaması.

Sorğu nəticəsində məlum olub ki, sorğuya cəlb olunmuş avtoservislərin heç birində işçilərlə əmək müqavilələri bağlanmayıb.

Tapıntılar (davamı)

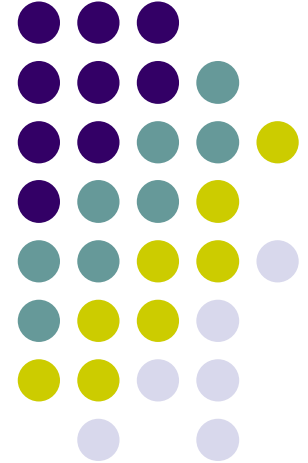
Qanunvericilikdə texniki şərtlərin alınması haqqının Azərbaycan Respublikasının Tarif (qiymət) Şurası tərəfindən müəyyən olunması nəzərdə tutulsa da, Şuranın belə qərarları yoxdur.

“İstehlakçuların elektrik enerjisi (gücü) alması üçün texniki şərtlərin verilməsi və enerji təchizəti şəbəkəsinə qoşulması Qaydaları”nın 1.10-cu maddəsində yazılır: “Tikinti obyektlərinin Enerji Təchizəti Şəbəkəsinə (ETŞ) qoşulması (qoşulma nöqtəsindən tikinti obyektinə qədər məsafə nəzərə alınmaqla) üçün haqq Azərbaycan Respublikasının Tarif (qiymət) Şurası tərəfindən müəyyən olunur”.

“İstehlakçuların su təchizəti və tullantı sularının axıdılması sisteminə qoşulması üçün texniki şərtlərin verilməsi və qoşulması Qaydaları”nın 3.1.1-ci maddəsinə görə, qoşulma haqqı Azərbaycan Respublikasının Tarif (qiymət) Şurası tərəfindən müəyyən olunmalıdır.

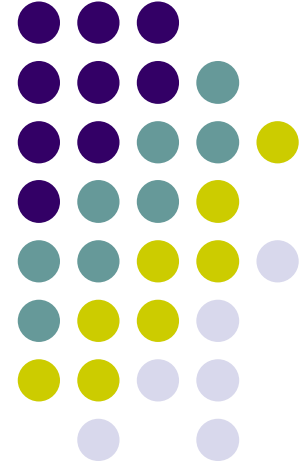
Avtoservislərin texniki şərtləri alması prosesi qanunvericiliyin tələblərinə uyğun həyata keçirilməyib.

Sorğuya cəlb olunmuş avtoservislərin heç biri texniki şərtin alınması ilə bağlı xidmət müəssisələri ilə müqavilə bağlamayıb, bu proses qeyri-rəsmi şəkildə həyata keçirilib. Lakin kommunal xidmətlərdən istifadə ilə bağlı ödənişlər mütəmadi həyata keçirilir.

Tövsiyələr

- **Avtoservislərin qanunvericiliyin** tələblərinə uyğun qeydiyyatdan keçməsi təmin olunmalı, onlar kiçik sahibkarlıq subyektləri kimi dövlət büdcəsinə və DSMF-ə ödənişləri həyata keçirməlidirlər.
- **SMTDA-nın hazırladığı standartlarla** bağlı avtoservislər məlumatlandırılmalı , onların fəaliyyətlərinin tədricən bu standartların tələblərinə qurulması həyata keçirilməlidir.
- **Avtoservislərdə çalışanların** və bu sənəti seçmək istəyənlərin dövrün tələblərinə uyğun təhsil almaları üçün mövcud texniki peçə təhsili verən tədris müəssisələrinin ilkin olaraq bir neçəsinin maddi-texniki bazası gücləndirilməlidir. Eyni zamanda, tanınmış xarici markaların servis mərkəzlərində çalışanların müəllim kimi bu məktəblərdə tədris prosesinə cəlb olunması həyata keçirilməlidir. Paralel olaraq hazırkı müəllimlərin də tanınmış xarici markaların servis mərkəzlərində təkmilləşdirmə kursları keçməsi təmin olunmalıdır.

Tövsiyələr (davamı)

Avtoservislərdə çalışan işçilərlə əmək müqavilələrinin bağlanması təmin olunmalıdır.

Suya, işığa və qaza qoşulma haqqının Azərbaycan Respublikasının Tarif (qiymət) Şurası tərəfindən müəyyən olunması həyata keçirilməlidir.

“Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların tənzimlənməsi və sahibkarların maraqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 2 iyul tarixli 714-IVQ nömrəli Qanununa müvafiq olaraq avtoservislərin fəaliyyətinə qanunsuz müdaxilələrin qarşısı alınmalıdır.

